

Ekumenizm przy grillu

Redakcyjna dyskusja

Jacek Wojtysiak: Spotkania ekumeniczne odbywają się tylko raz w roku w czasie Tygodnia Modlitwy o Jedność Chrześcijan. Czy nie mogłyby mieć miejsca częściej? Dla mnie ideałem byłaby sytuacja, w której przełożeni danego Kościoła zachęcaliby do uczestnictwa w Liturgiach świątecznych szczególnie ważnych dla innych Kościołów. Na przykład byłoby wspaniale, gdyby biskupi katoliccy zachęcali swoich wiernych do uczestnictwa w Wielkim Piątku w Kościele Luterskim, i na odwrót. Ta sytuacja miałaby przede wszystkim funkcję dydaktyczną. Wierni uczyliby się tego, co jest specyficzne dla innego wyznania, a po drugie byłoby w tym widać powszechność Kościoła, który posiada wielość charyzmatów i tradycji wzajemnie się uzupełniających.

Sebastian Rejak: Tylko czy na przykład ewangelicy chcieliby brać udział w tak specyficznym święcie katolickim, jakim jest Boże Ciało?

Ks. Roman Pracki: Przed czterema laty w Monachium podczas Ewangelickich Dni Kościoła wyszły w Boże Ciało dwie procesje - ewangelicka i katolicka. Spotkały się w czasie drogi i razem przybyły na główny plac miasta, gdzie odbyło się wspólne nabożeństwo ekumeniczne. Jednak w kwestii ekumenizmu zaproponowałbym coś innego. Lepszym rozwiązaniem byłoby wspólne przygotowanie nabożeństwa przez przedstawicieli tych Kościołów, których członkowie później będą brali w nim udział.

J.W.: W tym roku odbył się w Kościele Luterskim Dzień Judaizmu przygotowywany wspólnie przez katolików i protestantów...

S.R.: Dzień Judaizmu jest właśnie sięgnięciem do pokładów, które mogą być wspólne dla wszystkich chrześcijan. Podczas tej Liturgii słuchaliśmy Słowa z Biblii Hebrajskiej, a później komentarz wygłosił dr Sławomir Żurek. Wspólnie śpiewaliśmy "Szema Izrael"...

Sławomir J. Żurek: ...a na końcu abp Józef Życiński udzielił wszystkim kapłańskiego błogosławieństwa. Ważna była również obecność przedstawicieli nielicznej gminy żydowskiej, którzy byli wszystkim tym bardzo wzruszeni.

R.P.: Dzień Judaizmu był chyba najbardziej ekumeniczny z wszystkich nabożeństw, przede wszystkim dlatego, że wszystko było właśnie wspólnie przygotowane i bardzo spontaniczne.

J.W.: Czy nie była to jednak w pewnym sensie rezygnacja z charakterystycznych treści wyznaniowych danej społeczności kościelnej? Czy takie Liturgie nie będą tak naprawdę tylko zabaząć uczestników celebracji? Każdy rezygnuje ze "swego" i zostanie ubogi "wspólny mianownik"...

S.J.Ż.: Myślę, że nie. Nasza rodzina, chociaż jest katolicka, uczestniczy na przykład w świętach różnych Kościołów, gdyż bardzo nam zależy na tym, by nasze dzieci wychowywały się w ekumenicznym kontekście. Świetną okazją do tego jest Triduum Paschalne. Od dwóch lat całą rodziną przychodzimy na nabożeństwo wielkopiątkowe do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Bierzymy udział w Wigilii Paschalnej w Kościele Prawosławnym, a także w czuwaniu całonocnym z Wielkiej Soboty na Wielką Niedzielę organizowanym przez Drogę Neokatechumenalną, a więc Kościół Rzymskokatolicki.

Elżbieta Żurek: Ja pochodzę z tych katolików, którzy uważali, że trzeba cały świat nawrócić na katolicyzm. Dlatego dla mnie ekumenicznym momentem było małżeństwo z moim mężem (ogólna wesołość - red.).

R.P.: Znam pewną rodzinę ewangelików reformowanych z Holandii, która każdego roku spędza wakacje w Polsce, uczestnicząc w pielgrzymce na Jasną Górę. Trudno jednak powiedzieć, czy ten specyficznie katolicki model pobożności byłby odpowiedni dla wszystkich ewangelików.

J.W.: Może warto traktować tego typu uczestnictwo po prostu jako wyraz solidarności z drugim człowiekiem? Solidarności w modlitwie drugiego, której choć nie rozumiem, to wiem, że w istocie chodzi w niej o coś najważniejszego. Wydaje mi się, że ewangelik reformowany - którego głęboka wrażliwość religijna nie dopuszcza obrazów i pośrednictwa maryjnego - rozumie, że katolikowi klęczącemu przed ikoną Matki Bożej chodzi ostatecznie o samego Boga.

R.P.: Wszędzie tam, gdzie zwiastowane jest Słowo Boże, jest Kościół i to dla nas, luteran, jest najważniejsze. Kościół to wspólne przeżywanie Słowa Bożego z drugim człowiekiem. Niejednokrotnie tam, gdzie nabożeństwa ewangelickie nie mogą odbywać się w każdą niedzielę, wiem, że wielu parafian uczestniczy w mszy katolickiej, siłą rzeczy nie przystępując do Komunii, a więc biernie, ale potrzebują kontaktu ze Słowem Bożym i z drugim człowiekiem, potrzebują takiego przeżywania niedzieli.

ks. Jerzy Dmítruk: Prawosławni chrześcijanie również nie przystępują do Komunii Świętej w innych Kościołach chrześcijańskich. Dla nas pełna wspólnota eucharystyczna jest możliwa dopiero wtedy, gdy nasze Kościoły poznają wszystko to, co nas oddziela i osiągną jedność. Z prawosławnego punktu widzenia Komunia Święta jest wyrazem najgłębszej, ograniczonej jedności wierzących. Tak rozumiana wspólnota wiary polega nie tylko na wspólnym przeżywaniu Słowa

Bożego, ale trwaniu w jednym Ciele Chrystusa.

J.W.: W jaki sposób ubogacić Tydzień Modlitwy o Jedność Chrześcijan, tak aby ta jedność była jeszcze bardziej widoczna?

S.R.: Tydzień Modlitwy o Jedność Chrześcijan jest monolitem, który tak naprawdę wcale do ekumenizmu nie zachęca. Jest to właściwie tydzień prezentacji liturgii różnych Kościołów.

S.J.Ż.: Ekumenizm w Polsce rzadko funkcjonuje na takim poziomie, na jakim my go tu praktykujemy: ekumenizm prywatny, towarzyski, przy grillu..., a właśnie taki ekumenizm jest najbardziej wiążący i trwały. Drugi problem polega na tym, czy taki ekumenizm jest możliwy na szerszą skalę? Żeby w Lublinie spotkać luteranina czy prawosławnego, trzeba mieć sporo szczęścia albo duże chęci. Czym więc może być ekumenizm dla przeciętnego katolika? Przede wszystkim powinien mieć on świadomość istnienia i specyfiki różnych wyznań. Dlatego szkoda, że więcej dla ekumenizmu na poziomie popularnym nie robi Instytut Ekumeniczny KUL.

R.P.: Pracownicy Instytutu Ekumenicznego KUL są przede wszystkim naukowcami i realizują ekumenizm na poziomie dialogu doktrynalnego z innymi Kościołami, który prowadzą jako delegaci z ramienia Kościoła Rzymskokatolickiego. Wkładają również bardzo wiele serca w zajęcia, które prowadzą ze studentami, i wszczepiają w innych ludzi tę fascynację ideami pojednania.

S.J.Ż.: Ale to wszystko nie ma żadnej szerszej reperkusji!

J.W.: Obowiązek inicjatywy jest po stronie większości, a więc w naszym przypadku - nas, czyli katolików. Kościół Rzymskokatolicki powinien być tu najbardziej aktywny i pokorny... Takie inicjatywy mogłyby rozpocząć się nie tylko w Instytucie Ekumenicznym, ale w każdej parafii, na samym dole. Do tego jednak potrzebni są świadomi i dojrzały duszpasterze oraz zaangażowani katolicy świeccy, którzy zdaliby sobie sprawę z tego, że ekumenizm jest potrzebny do pogłębienia własnej duchowości. Chrześcijanin będzie prawdziwym chrześcijaninem, jeśli będzie wsłuchiwał się w tradycje innych Kościołów, będzie czuł na te charyzmaty, które w jego Kościele są mniej widoczne. Ekumenizm to nie sprawa tolerancji, lecz wzajemnego duchowego ubogacenia się. W życiu duchowym nie ma "większości" i "mniejszości": "mniejszość" może z powodzeniem ubogacić "większość"... Czy nie byłoby na przykład możliwe partnerstwo parafii różnych wyznań, tak jak funkcjonuje partnerstwo miast? Można by się wzajemnie zapraszać na nabożeństwa, głoszenie Słowa, świadectwa, uroczystości itd.

S.R.: Wolę wizję chrześcijaństwa, która niweluje różnice między Kościołami, niż je akcentuje...

J.W.: Chrześcijaństwo bez różnic to być może jest pewna wizja przyszłości. Ale teraz, tak jak istnieje wiele języków i mimo to ludzie mogą się ze sobą porozumiewać, tak samo w

chrześcijaństwie istnieje wiele tradycji. Nie ma chrześcijanina bez tradycji wyznaniowej, wyrwanego z kontekstu kulturowego.

S.J.Ż.: Ale naprawdę niczego się nie zmieni w naszych parafiach primo - bez lepszego wykształcenia duszpasterzy, secundo - bez poważnego formowania wiernych w ciągu całego roku. Czym jest ekumenizm dla przeciętnego katolika? (Sam słyszałem to w mojej parafii z ust pewnej zakonnicy, która wróciła z Białorusi) - "Ekumenizm to nawracanie żydów, prawosławnych i protestantów na katolicyzm". I to jest mentalność obowiązująca w kręgach nie tylko katolików świeckich. Według tego rozumowania katolicy to chrześcijanie pierwszej kategorii, a pozostali są posegregowani na kręgi i klasy.

S.R.: To myślenie bliskie jest wszystkim konserwatystom, niezależnie z jakiego Kościoła się wywodzą. Jest to po prostu duch sekciarstwa.

S.J.Ż.: Musimy pamiętać, że mimo wszystko jest wiele cennych inicjatyw oddolnych, które służą ekumenizmowi, a nie sekciarstwu. Na przykład do Prywatnego Katolickiego Liceum Ogólnokształcącego im. ks. K. Gostyńskiego w Lublinie zaproszono w okresie Wielkiego Postu ks. Romana Prackiego, by wygłosił naukę rekolekcyjną. I to była świetna lekcja religii, historii i jednocześnie godzina wychowawcza. Taką inicjatywą jest również Archidiecezjalna Rada Ekumeniczna powołana przez abpa Józefa Życińskiego, która narodziła się z inicjatywy świeckich studentów teologii KUL. Szkoda tylko, że są w niej jedynie dwie osoby świeckie, choć z drugiej strony obecność księży może mieć swoje szersze reperkusje duszpasterskie.

R.P.: Tak, to prawda, spotkania z młodzieżą spełniają bardzo ważną funkcję edukacyjną. Ktoś reprezentuje inną tradycję niż tę, w której oni sami zostali wychowani, i z którą do tej pory mieli kontakt.

J.W.: Często wspólnemu przeżywaniu świąt towarzyszy nie tylko fascynacja, ale również zawiedzenie. Znam wielu, którzy przyglądając się Liturgii ewangelickiej mówili, że jest zbyt "akademicka", "sztywna" i "oficjalna". Znowu w Kościele Prawosławnym wielu protestantów nie może się odnaleźć, bo za dużo tam tajemniczych symboli i wszystko odbywa się w niezrozumiałym języku. Czy to kwestia braku przygotowania do przeżywania Liturgii innych wyznań, czy też może znak, że każdy powinien pozostać przy swoim?

J.D.: Z naszego doświadczenia nie wynika, że ewangelicy nie mogą się odnaleźć w czasie celebracji Boskiej Liturgii. Raczej rzekłbym, że fascynuje ich wymiar misteryjny, jakiego mogą u nas doświadczyć. Nawet nieznamość języka nie stanowi przeszkody w doświadczeniu Boga. Przestrzeń sakralna cerkwi oddziałuje na wszystkie sfery człowieka, nie tylko na intelekt, ale także na wzrok, słuch, powonienie. Uczestnictwo w Eucharystii angażuje całego człowieka. Jego oczy są

zapatrzony w ikony, uszy zasłuchane w śpiew chóru, a nozdrza wdychają zapach kadzidła. To wszystko sprzyja koncentracji na największym misterium i kontemplacji Boga. Oczywiście, dzięki znajomości języka liturgicznego i symboliki prawosławnej można głębiej doświadczyć Boga miłującego człowieka.

R.P.: Nie możemy oczekiwać, że każdy odnajdzie się na nabożeństwie innego wyznania. To, że nie jesteśmy tacy jak inni, wskazuje na nasze bogactwo różnorodności.

J.W.: Liturgię jednak należy ożywiać, tak żeby stała się czytelna dla wszystkich. Każdy w Niej powinien uczestniczyć czynnie, a nie tylko jako "widz" czy "statysta". Oczywiście, każdy na miarę swoich możliwości...

S.R.: Wszystkie wielkie parafie nie mają w takim razie szans ekumenicznych, bo jak ożywić Liturgię w takich tłumach, które przychodzą w niedzielę do naszych parafii. Ludzie ci nie mają ze sobą żadnych więzi, oprócz tego, że czasami odpowiedzą wspólnie: "Amen".

R.P.: Niekiedy jednak ludzie potrzebują dużej społeczności, by móc dobrze przeżywać liturgię. Oczywiście, zadaniem parafii jest przede wszystkim tworzenie małych wspólnot, choć bardzo wielu dobrze czuje się w modlącym się tłumie.

J.W.: Ale może jest to tylko fascynacja poczuciem, że jest nas dużo!

S.J.Ż.: Wielu katolików zrozumiało odnowę liturgiczną Soboru Watykańskiego II w ten sposób, że msza będzie po polsku i to wszystko... Dzisiaj widoczny jest kryzys liturgiczny w parafiach, gdzie wielu wiernych przeżywa Liturgię magicznie. Przychodzą pozalać tutaj swoje osobiste sprawy z Panem Bogiem. Inni znowu okropnie nudzą się w kościele, choć nikt tego nie werbalizuje. Z tego też powodu wielu, szczególnie starszym, brakuje w Liturgii łaciny, bo to było takie tajemnicze!... i nic z tego nie można było zrozumieć! (ogólna wesołość - red.) Chrześcijanie pod koniec Drugiego Tysiąclecia potrzebują na nowo pogłębionej katechezy.

J.W.: Pod którym adresem należałoby werbalizować te pretensje: księży czy świeckich?

S.R.: W przeciętnej parafii świeccy mogą angażować się za pozwoleniem proboszcza w odmawianie różańca lub przenoszenie obrazu z domu do domu. Zadanie to na pewno nie satysfakcjonuje inteligencji. Zresztą wewnątrznowyznaniowe podziały są podobne. Istnieją nie tylko w Kościele Rzymskokatolickim, lecz również w Prawosławnym i Ewangelickim. We wszystkich przypadkach stół zwany "ołtarzem" jest linią odgradzającą "obsługiwanych" od "obsługujących".

R.P.: To jest bardzo trudne do zmiany, gdyż są to kwestie mentalnościowe. Potrzeba ożywienia Liturgii jest dla nas wszystkich jednak ciągłym wyzwaniem!

J.W.: Może przykładem będzie tu Wspólnota Zielonoświątkowców, w której Liturgia (spotkanie modlitewne) jest naprawdę żywa i spontaniczna, a poszczególne osoby (nie tylko pastor) są

zobowiązane do dawania świadectwa podczas zgromadzenia...

S.R.: Ale podział i tak zostaje: na tych, którzy głoszą, i tych, którzy klaszczą.

Piotr Sanetra: Wydaje mi się, że model przeżywania liturgii, o którym mówicie, nie jest ograniczony tylko do Kościoła Zielonoświątkowców; w Kościele Rzymskokatolickim realizują go przecież wspólnoty neokatechumenalne.

S.J.Ż.: I może dlatego mają w Polsce niewielu sympatyków, zwłaszcza wśród duchowieństwa... A przecież każdy proboszcz powinien otworzyć przed swoimi parafianami jak najszerszą ofertę, tak żeby każdy mógł się odnaleźć i w różnej formie duszpasterskiej, i w różnej formie uczestnictwa liturgicznego.

P.S.: Nie przesadzajmy z tym brakiem możliwości aktywnego uczestnictwa świeckich w Liturgii. Model Liturgii w Kościele Katolickim ulega przecież ciągłym przemianom właśnie pod kątem zaangażowania świeckich. Że jest to proces nieprędko - to wynika z samej natury Kościoła, w którym zmiany zachodzą powoli, acz gruntownie. Wystarczy chociażby porównać Msze św. Przed i posoborowe. Różnica jest chyba zasadnicza. Ponadto wspólny śpiew i modlitwa podczas nabożeństwa też są formą aktywności w Liturgii! To przecież tworzy wspólnotę!

J.W.: Ale gdzie tu miejsce na podzielenie się swoim własnym doświadczeniem wiary? Gdzie miejsce na ukazanie bogactwa charyzmatów w Kościele?...

R.P.: Ewangelicy w miarę możliwości spotykają się po każdym nabożeństwie na swego rodzaju agapie, która jest okazją do wspólnej wymiany myśli, a niejednokrotnie bieżącej analizy przesłania na daną niedzielę oraz samego kazania.

Joanna Koleff-Pracka: Ale to nie jest spotkanie liturgiczne!

S.R.: W Kościele na razie istnieje schizofrenia. Mówi się o jedności, lecz jednocześnie katolik nie może przystąpić do komunii podczas nabożeństwa ewangelickiego czy Eucharystii prawosławnej. Jak może istnieć jedność między ludźmi, skoro chrześcijanie wyłączają się wzajemnie z tak podstawowej czynności, jaką jest jedzenie.

J.D.: Myślę, że nie można aż tak upraszczać problemu jedności. Wspólnota eucharystyczna - to coś więcej niż tylko wspólny posiłek, wspólne spożywanie pokarmu przez wierzących. To, że jeszcze nie zjednoczeni w pełni chrześcijanie nie mogą przystępować do Komunii Świętej w innych Kościołach, nie jest przejawem schizofrenii. Przeciwnie, jest widzialnym znakiem, że ciągle nie jesteśmy jedno. Świadczy to również o naszym cierpieniu z powodu zaistniałych w przeszłości podziałów, które aż do dnia dzisiejszego nie zostały w pełni przeobrażone, uleczone... Dlatego najpierw musimy się pojednać, udzielić sobie przebaczenia! Nie możemy zapomnieć o tym, co najistotniejsze, a mianowicie o jedności wiary i doktryny. Kościół prawosławny zachowuje wiarę i skarby Tradycji niepodzielonego Kościoła pierwszych wieków. Dopiero po powrocie do pełnej

jedności wiary chrześcijanie mogą mieć udział w Ciele i Krwi Pańskiej.

J.W.: Kościół Rzymskokatolicki też chce dojść do wspólnej Komunii, ale jest tu problem drogi. Strona ewangelicka mówi, żeby najpierw wspólnie przeżywać Eucharystię, a później dojść do Jej wspólnego zrozumienia, natomiast Kościół Katolicki i Prawosławny postuluje, by wpieryw dyskutować, a po uzyskaniu porozumienia wspólnie przeżywać jedną Eucharystię. To jest po prostu inna droga do tego samego celu. Natomiast inną kwestią jest rola katolików świeckich, którzy modlitwą i swoją aktywną postawą powinni "dopingować" do działania swoich duszpasterzy oraz Urząd Nauczycielski Kościoła

J.K.-P.: Co to znaczy mieć "postawę aktywną"?

J.W.: Tutaj dotykamy kwestii ludzkiego sumienia. Kościół Rzymskokatolicki uznaje przystąpienie do Komunii w wielu innych Kościołach (i poza pewnymi przypadkami) za przewinienie eklezjalne. Jest to nieposłuszeństwo Kościołowi, który troszczy się o ważność sprawowanej Eucharystii. Są jednak formy pośrednie, w których mogę zaznaczyć, że jeszcze w tej chwili tego robić nie mogę, ale chcę. Mogę na przykład stać podczas Komunii, gdy inni Ją przyjmują, czy poprosić celebransa o błogosławieństwo. Jest to rodzaj modlitwy i czynnego oczekiwania na pełną wspólnotę. Na przykład Jan Paweł II błogosławił chrześcijan, którym nie mógł udzielić Komunii Świętej. Na pewno bardzo przeżywał takie sytuacje...

S.R.: Co jest w takim razie ważniejsze: wspólnota dogmatyczna (porozumienie między Kościołami na płaszczyźnie dokumentów) czy wspólnota konkretnych ludzi?

J.W.: Pamiętajmy, że protestantom łatwiej przyjąć interkomunię, gdyż w ich tradycjach wyznaniowych od początku mocniej akcentowano moment Uczty - Wieczery Pańskiej. Poza tym po słynnej dyspucie w Marburgu część teologów Reformacji nie przyjęło wiary w realną obecność Chrystusa w Komunii Świętej. Natomiast w Prawosławiu i Katolicyzmie - bez wątpienia przyjmując realną obecność - mocniej akcentowano moment Ofiary. Stąd też problem ważności Jej sprawowania (Kościół Katolicki uznaje tu ważność prawosławnej Boskiej Liturgii). Dziś w Kościele Rzymskokatolickim dowartościowano moment Uczty, widać to na przykład w nowym Katechizmie. Poza tym rozwija się dialog ekumeniczny - na przykład Dokument z Limy dotyczy również Eucharystii. Wszystko idzie w dobrym kierunku... Choć potrzeba trochę czasu. Są to bardzo trudne, święte i delikatne sprawy, których nie wolno uprościć...

R.P.: Polska Rada Ekumeniczna wystąpiła z inicjatywą, by z okazji roku 2000 podpisać dokument uznający Chrzest. Mam nadzieję, iż jest to początek drogi, która w niedługim czasie przyniesie konkretne uzgodnienia dotyczące Eucharystii.

J.W.: Żyjemy w czasach laicyzacji. Coraz mniej ludzi chodzi w Europie do Kościoła. Ten proces coraz bardziej ogarnia Polskę. Czy ekumenizm może coś tu zaradzić?

S.J.Ż.: Laicyzacja może być procesem, moim zdaniem, pozytywnym. Zeświecczenie może pomóc Kościołowi stać się autentyczną Wspólnotą Wiernych, a nie instytucją masową o charakterze dewocyjnym. Taka zresztą wydaje się wola Chrystusa, który zachęca swych uczniów do ciągłego "bycia w mniejszości": "Wy jesteście solą ziemi!"

R.P.: Moim zdaniem ludzie nie chodzą do kościoła bo są zgorszeni podziałami, które istnieją pomiędzy chrześcijanami! Ekumenizm w tej kwestii jest jedynym lekarstwem.

J.W.: Ci, którzy nie chodzą do Kościoła, w ogóle o tych podziałach nie wiedzą! Kiedyś w ramach eksperymentu zacząłem rozmawiać w duchu katolickim z moimi znajomymi, którzy są obojętni na sprawy wiary, ale nie chcieli mnie słuchać. No to zacząłem w duchu protestanckim, myśląc, że Reformacja jest taka modernistyczna, to na pewno do nich trafi. Jeszcze bardziej się śmiali.

J.K.-P.: Przychodzą jednak takie momenty, że ludzie zaczynają słuchać. Każdy człowiek jest egzystencjalnie zaangażowany w problemy wiary, tylko nie każdy wyraża to instytucjonalnie.

J.W.: Wielu jednak uważa, że laicyzacja jest czymś złym, a pierwszy krok w jej kierunku uczyniła Reformacja dowartościowując doczesność.

R.P.: Wiara jest decyzją człowieka, którą podejmuje każdego dnia. Obligatoryjne przychodzenie do Kościoła raz w tygodniu nie gwarantuje wiary! Laicyzacja jest procesem, który istniał zawsze. Natomiast reformacja sprawiła, iż ujrzała ona światło dzienne.

J.W.: Ale takie widzenie chrześcijaństwa wszystko rozmywa. Wiara staje się sprawą prywatną. Do Kościoła przychodzę tylko wtedy, kiedy czuję taką potrzebę... W efekcie w ogóle przestaję przychodzić, a Liturgia - jak niekiedy podczas ewangelickiego Kirchentagu - przeradza się co najwyżej w wiec na rzecz krajów Trzeciego Świata. Czym w takim razie różni się chrześcijaństwo od laickiego humanizmu?

S.R.: Niczym. Tylko chrześcijaństwa głęboko humanistycznego jest wciąż mało. Jeśli uważasz się za chrześcijanina, to twoje życie powinno o tym dawać świadectwo. Świadectwo życia jest ważniejsze niż deklaracja instytucjonalna. Laicyzacja też ma swój sens w tym, że dzięki niej Kościół nadała za przemianami społecznymi. Gdyby nie laicyzacja, to na przykład kobieta w Kościele do tej pory nic nie mogłaby robić.

J.W.: Ale czy również laicyzacja nie ma swoich granic?

S.R.: Nie ma. Jeśli Kościół nie będzie akceptował laicyzacji, odsunie się na margines życia.

J.W.: Laicyzacja to również zanik wrażliwości na Świątość, a w konsekwencji na drugiego człowieka. Kultura bez powszechnego odniesienia do Transcendencji degeneruje się, mówi to nie tylko Jan Paweł II, ale i niektórzy laicy myśliciele... Kościół powinien przyciągać do siebie wszystkich ludzi...

S.J.Ż.: Kościół nie jest instytucją, do której kogokolwiek należy przyciągać. Kościół jest znakiem zbawienia i powinien po prostu nieść wszystkim życie i radość.

J.D.: W tym sensie warto przypomnieć słowa z Ewangelii według Św. Jana: "Przyjdź i zobacz". W Kościele prawosławnym taka właśnie zachęta stanowi punkt wyjścia do doświadczenia Boga tak podczas Eucharystii, jak i w codziennym życiu. Doświadczenie Boga jest główną kategorią duchowości prawosławnej. Im bardziej doświadczamy w naszym życiu Boga, tym większą mamy w sercu Jego miłość. A miłość Boża uzdalnia nas do bycia w pokoju ze wszystkimi. Św. Serafin mawiał: "Zdobądź ducha pokoju, a tysiące wokół ciebie będzie zbawionych".

Opracowanie: Sławomir J. Żurek

Grillowanie ekumeniczne miało miejsce 17 lipca 1999 roku w ogrodzie przy Domu Parafialnym Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Lublinie, gdzie redakcja "Kalendarza Ekumenicznego 2000" spotkała się na zaproszenie pastorostwa Joanny i Romana Prackich.